

מבשר טוב

סעודה ג'

פרשת במדבר

תשע"ט

מאמר "שאו ראש בני ישראל"

הכנה לקבלת התורה

גודל מעלת וחשיבות כל אחד ואחד מבני ישראל

א

בפסוק: "וידבר ד' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר, שאו את ראש כל עדת בני ישראל למפשחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגלגלותם"

ויש לדקדק במה שכתב הכתוב בלשון "שאו את ראש" היה לו לומר בלשון רבים "שאו את ראשי בני ישראל" שהרי את כל בני ישראל צוה השי"ת למנות ומדוע כתב בלשון "ראש" בלשון יחיד, וכבר עמד על כך אא"ז בסה"ק תולדות אדם [בפרשה זו] וזל"ק: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגולגלתם. ויש לדקדק, דהוי ליה למימר ראשי, לשון רבים" עכ"ל"ק.

ואא"ז בסה"ק דברי בינה כתב שיש לבאר הסמיכות של פרשת במדבר למתן תורה וזל"ק: "להבין מפני מה קוראים תמיד פרשת במדבר קודם חג השבועות שהוא מתן תורה" והיינו שמצינו שפרשת במדבר לעולם תהא סמוכה ונראית קודם לחג השבועות כמו שאיתא בשולחן ערוך "מנו ועצרו" ומשמע שיש כאן ענין הכנה למתן תורה דוקא במנין של בני ישראל וצריך ביאור היטב השייכות בזה.

ובאמת כל אלו הפרשיות של ימי ספירת העומר הרי ודאי שהם הכנה גדולה ליום מתן תורה ומבואר אף בראשונים שימי ספירת העומר הם המשך ושייכות לשבועות וכמו שכתב הרמב"ן על התורה [ויקרא כג לו] שהפסח כיום טוב ראשון ושבועות הוא יום טוב אחרון וימי ספירת העומר הם כמו חול המועד וז"ל "וצוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפנייהם ולאחריהם כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש ולכך יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות עצרת, עכ"ל.

וכבר ביארנו בשבועות הקודמים שהם ענייני תיקון המידות וכדומה שהרי דרך ארץ קדמה לתורה ובלא תיקון המידות אין שייך לזכות באמת לקבלת התורה כדבעי, וזה נכלל במה דאיתא בתנא דבי אליהו [רבה פרק א] דרך ארץ קדמה לתורה שלא רק שצריך תיקון המידות אלא גם ההנהגה אנושית תהא נעימה בין אדם לחבירו וזה גם לא שייך במי שיש לו מידות רעות כמו כעס וקנאה וכדומה וכל זה מעיקרי ההכנה לקבלת התורה.

ואולם פרשה זו של מניין בני ישראל במדבר, הרי היא הכנה רבתי גדולה למתן תורה ואולם עיקר עניינו והכנתו הוא בביאור המעלה הגדולה והענין של כל אחד ואחד מבני ישראל, וחשיבותם בעיני ה', ושהקב"ה ופמליא של מעלה מצפים לעבודת השי"ת של כל אחד ואחד, והוא נותן עוז ותעצומות לשמים להשפיע ברוחניות וגשמיות בעולם הזה וצריך לבאר היטב דברים אלו.

ועוד הצריך ביאור שהרי ידוע הכלל שאין הברכה סמויה אלא בדבר הסמוי מן העין כמבואר בגמרא בבא מציעא [מב.]. ומעתה מדוע היא מצוה השי"ת למנות את ראשי בני ישראל שהרי הוא לכאורה מונע הברכה והיותר טוב היה לא למנותם כלל לכאורה שתהא הברכה מצויה בהם יותר ויותר.

ב

ונראה ביאור הענין ובהקדם דברי דו"ז בסה"ק ארן עדות בפרשה דידן שמאריך לפרש ענין מה שנאמר כמה פעמים ראש כני ישראל וכל זכר לגלגלותם וכדומה כמה פעמים שהתורה מזכירה ענין הראש של בני ישראל, ומבאר באריכות שצריך כוונת התורה הוא לרומם את ראשם ומוחם של בני ישראל שלא יהיו מיואשים ושפלים בעצמם וזל"ק: "שאו את ראש כו' יש לרמז כי ידוע שיש אדם המימש עצמו בעבודת ד' ברוך הוא ואומר לא צדיק אנכי ולא בן צדיק כי ממשפחה גרועה מחצבתי ואיך אלך בגדולות ובנפלאות ממני לבקש מדרגות בקדושה, אבל ידע נא שאין זה אלא מעצת יצה"ר, המשפיל אותו בעיניו כדי לבטלו על ידי זה מתורה ועבודה כי באמת אין להתיימש דאפילו היותר פחות שבאשראל עלול ומוכשר לעלות במדרגה יותר גבוהה כאחד הגדולים, יען כי מפאת נשמתם כל ישראל שורש אחד להם בצרורא דלעילא ששם מקושרים כולם בצוותא חדא כו'".

"וזה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שאו את ראש כל עדת בני ישראל שישא וירם את ראשם שלא יהיו שפלים בעיניהם, וזה למשפחותם לבית אבותם יזכירם שיש לכולם ניצוץ מנשמות אבותיהם אברהם יצחק ויעקב ושורש אחד להם כו' ולכן אל יתימש שום אדם ממדרגות של קדושה ואפילו היותר פשוט כשהולך בכל יום לבית הכנסת ערב ובוקר ומתפלל שם בכוונה ולומר איזה פרק משניות יכול להשיג על ידי זה מדרגות גבוהות מאד כו' עכ"ל".

וביאור דבריו הקדושים הוא דעיקר ההכנה לקבלת התורה צריך שיהא האדם מסיר מליבו את המונע הגדול בעבודת השי"ת, ומי הוא אותו המונע הגדול הוא היצר המשפיל את האדם ומימשו ומשכנע את האדם שיגיע למסקנא שכל עבודתו וכל עניינו בעבודת השי"ת אינו שוה כלום ח"ו, ומראה אל האדם שאינו מצליח ואינו מתרומם כלל בתורה ובעבודה אלא אדרבה הוא נופל יותר ויותר, וכאשר ח"ו היצר מצליח לשכנע את איש ישראל בכך שאינו שוה כלום ומסיר את תקוותו ממנו להתרומם וכבר חושב לעצמו: בודאי משום שנולדתי עם מידות רעות ותאוות רעות וממשפחה רגילה, ואיני יכול כלל לשנות עצמי וליקח עצמי לעבודת השי"ת אחר שכבר ניסיתי כמה פעמים ונכשלתי א"כ ודאי שאיני שייך לזה, וח"ו במחשבות ובהרגשות כאלו מפיל היצר הרע את האדם לגמרי ועד שאול יגררנו, מאחר שבטוח הוא שאינו יכול לעבוד את השי"ת כדבעי וא"כ חבל לו להתאמץ כלל.

ואף בענייני גשמיות ומסחר ידועים הדברים שכל זמן שהאדם יש לו תקוה להצליח בעסקיו וכדומה הרי ודאי יתאמץ בכל דרך לצאת ממצבו אף אם יהא במצב קשה מנשוא בכל זאת כל עת שהוא עדיין בתקוה ורצון לצאת למרחב הרי גדולים סיכוייו באמת להתרומם ולהצליח, ואולם באם ח"ו נאבדת תקוותו, ונשקע ביגונו וביאוסו וכבר נראה לו שלעולם לא יוכל להתרומם ממצבו וצאת מחובותיו הרי באמת כמעט אפסו סיכוייו לעמוד על רגליו וכנראה יפול לגמרי ח"ו.

וגם בחינת דכאון כמו שיש כידוע דכאון גשמי על האדם וסובל מזה ואינו אז בכושר להתעסק ולפעול וכו' כמו כן ממש מתוך שאדם מזלזל בעצמו ואין לו בטחון ברוחניות ובכח של כל יהודי שהם בלי סוף, הרי הוא נכנס לדכאון רוחי בנפשו וסובל מזה כל כל דכאון ואינו מוכשר במצב של דכאון להתאמץ בתורה ומצוות וק"ו לא להתעלות עד שכמעט נופל מכל ההשגות ברוחניות מה שהשיג כבר במשך הזמן והוא מה שהגורם הדכאון ברוחניות ובגשמיות הי"ו.

ובאם כן הדברים בגשמיות ומסחר הרי קל וחומר שברוחניות ובעבודת השי"ת שבזה היצר הרע מנסה ומעמל בכל כחו להוכיח לכל איש ישראל שאין שוה עבודתו ואין לו סיכוי לרומם את נפשו וכל תורתו ומצוותיו אינם

שנים ואינם משפיעים עליו כלל וכלל ח"ו כאלו וכאלו מחשבות העיקר להפילו מהחשק והרצון לעבוד את השי"ת כדי שיפול ביאוש.

ג

ואמנם כדי להילחם ולהוציא את האדם מאלו המחשבות ומהיצר הנורא הזה שהוא עיקר חורבן האדם צריך לשנות את ראשו ואת אופן מחשבותיו ולגלות לו את האמת, ומחמת זאת עיקר הכנתה של התורה הקדושה בזאת הפרשה היא לרומם ולייקר ולגלות לכל אחד ואחד מבני ישראל אשר שקר דובר אותו היצר המנסה להפילו ברשת רגלו במחשבות זרות אלו שכולם שקר המה, והאמת היא שכל איש ישראל גדולה מאד ושגבה מעלתו למעלה ראש.

ועד כדי כך איתא מצדיקים ז"ע שאמרו שפעמים הרבה יש והיצר הרע מפיל את האדם בעבירות רעות וכדומה, ובאמת אין מטרת היצר הרע על העבירות עצמם אלא עיקר כוונתו ומטרתו היא שעל ידי כן יוכל להוכיח להאדם עד כמה אינו שווה ואין לו כחות והכל במטרה להפילו ליאוש ולחלישות הדעת, שאז בטוח הוא שכאשר יהא האדם במצב זה של יאוש וירידה ממילא לא יוכל להתרומם כלל בעבודת השי"ת ח"ו.

ואולם הדרך להוציא את האדם מיאושו הנורא ומהרשת שמנסה היצר להפילו היא בשני יסודות הא' הוא לגלות ולהכיר לבני ישראל שידעו את גודל שגב מעלתם ואת גדולת נשמתם ועד כמה חשובה בשמים ממעל עבודתם ואף באותו מצב שהם שרויים בו באשר הם מכל מקום חשבה עבודתם ואפילו בדברים קטנים ועושה נחת רוח גדולה עד מאד במרום, והב' שידע איש ישראל את גודל כחו אשר יש בו טמונים אוצרת נפלאים גדלים ועצומים וביכולת כל איש ואיש מבני ישראל בלא יוצא מן הכלל ואפילו אם הא מן החוטאים ופושעים ח"ו מכל מקום יכול לשנות עצמו לגמרי ולחזור ולהיות עובד השי"ת ואף להגיע למעלות רמות וגבוהות אשר זהו כח הסגולי של בני ישראל ונבאר כל זאת בעזהשי"ת.

ד

ובענין מעלת כל אחד ואחד מבני ישראל צריך לידע אשר הוא דבר גדול ועצום ולא רק שכל בני ישראל בכללם חשובים עד מאד אצל השי"ת, אלא אפילו כל אחד ואחד מבני ישראל ביחידות הוא אצל השי"ת חביב עד מאד והוא בבחינת בן יחיד אצל השי"ת, ובאמת זהו אחד מיסודות החסידות שגילה מאור עינינו הבעל שם טוב הקדוש ז"ע אשר כל יהודי ויהודי הרי השי"ת אוהבו משום שהוא בן יחיד ממש.

וענין בן יחיד הוא שלכל אחד ואחד מבני ישראל יש לו תפקיד וענין מיוחד שבעבורו נוצר ובשביל זה הגיע לעולם היינו לתקן איזה תיקון אשר מבלעדיו לא היה ולא יהיה ואין יהודי אחד דומה לחבירו כלל וכלל אלא כל אחד ואחד מבני ישראל הרי הוא עולם מלא ויש לו כחות מיוחדים אשר לא היו ולא יהיו אצל אף איש ישראל אחר מבלעדיו ואלו הכחות ניתנו לו במיוחד בעבור הענין אשר נועד עבורו לתקנו, ולכך הוא נחשב לבן יחיד אצל השי"ת משום שבאמת יחיד הוא שנוצר בעבור הענין המיוחד שבה לתקן בעולם.

ודבר זה מרומז בחלקו שכל יהודי הוא יחיד מבריאת העולם ועד סופו בגמרא ברכות: [נח:] "תנו רבנן הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה והיינו שאין הקב"ה בורא אותה בריה ממש שני פעמים וכמו שיתבאר לקמן מדברי התוס' ישנים ביומא.

והדברים מפורשים בספר הקדוש בית אהרן בפרשה זו שכתב וזל"ק: "היוצא לנו מזה שחיוב על כל איש ישראל לידע ולחשוב שהוא יחיד בעולם בבחינתו ושהוא וגם איש אחר כמוהו לא היה עדיין בעולם, כי אם היה כבר באמת כמוהו בזה העולם לא היה הוא נצרך עוד להיות בעולם רק באמת כל איש ואיש הוא דבר חדש בעולם וצריך לתקן את מידתו בזה העולם שבודאי זהו העיכוב לביאת משיחנו שיבוא במהרה בימינו, וצריך לתקן מדותיו ותורתו השייכים להנשמה שלו עד שיתוקן כל העולמות ע"י כלל ישראל ויהיה אי"ה ביאת גואל הצדק במהרה בימינו אמן כן יהי רצון" עכל"ק.

ה

ובאמת יסודות דבריו הקדושים יש להוכיח מדברי הגמרא יומא סב: דאיתא שם "שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ובלקחתן כאחד" ובתוס' ישנים שם כתב: "ואע"ג דאמר בפרק בן סורר ומורה דבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, משום דכתיב בננו זה דבעינן שיהיו אביו ואמו

שׁוּיִן בַּמִּרְאָה וּבִקְוֵמָה זֶה אִי אִפְשָׁר לִהְיוֹת. אֲבָל גְּבִי בַּהֲמָה מִיֵּהָא יִכּוֹל לִהְיוֹת יוֹתֵר. וְאִפְּסָא עַל פִּי שְׁאִין מִמֶּשׁ דּוּמוֹת זֶה לְזֶה דְּאִמְרִינֵן בִּירוּשְׁלַמִּי דְּאִפִּילוּ חֲטָה אַחַת אֵינּוּ דּוּמָה לַחֲבִירָתָהּ, מִכָּל מְקוֹם בְּעִינֵן שִׁיְהִי שׁוּיִם בַּמִּרְאָה וּבִקְוֵמָה כָּל מָה שִׁיּוּכְלוּ עַכְלָא.

וּמִבּוֹאֵר לַהֲדִיא דְּאִין בַּעוֹלָם כָּלל שְׁנֵי דְּבָרִים הַדּוּמִים לַגִּמְרִי זֶה לְזֶה וְאִפְּסָא גִּרְגְּרִי חִיטָּה שְׁנֵרָאִים שׁוּיִם מִמֶּשׁ אִינֵם דּוּמִים לַגִּמְרִי אַחַד לְשָׁנִי, וְיָדוּעַ דְּכֵהִיּוֹם נִתְּגַלָּה אֲצֵל הַחֻקִּיקִים דְּאִפִּילוּ פִּתִּיתִי הַשְּׁלֵג הַיּוֹרְדִים מִשְׁמִים לְאִין מִסְפָּר אִין דּוּמָה אַחַד לַחֲבִירוֹ, וְיָסוּד הַדְּבָר מִשּׁוּם שְׁבַבְרִיָּאֵת הַעוֹלָם בְּרָא הַשִּׁי"ת כָּל דְּבָר בְּשִׁלְיֻמוֹת שְׁלוֹ וְאִין שׁוּם בְּרִיָּאֵה הַדּוּמָה לַחֲבִירוֹ לַגִּמְרִי וְכָל אַחַד עֲנִינּוֹ וּמַהוּתוֹ הוּא בְּרִיָּאֵה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

וּמֵאַחֵר שֶׁכֵּן הֵם הַדְּבָרִים בַּבְּהֻמוֹת וּבְחִיטִים הֵרִי קַל וְחוֹמֵר בְּאַנְשִׁים שְׁבוּדָאִי אִין דּוּמָה אַחַד לַחֲבִירוֹ כָּלל וְכָלל, וְעוֹד יוֹתֵר קַל וְחוֹמֵר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל אַחַד וְאַחַד מֵהֶם הוּא בֶּן יָחִיד אֲצֵל הַקִּבְ"ה וְכָל אַחַד הוּא יָחִיד בַּעוֹלָמוֹ וְאִין וְלֹא הִיָּה וְלֹא יִהְיֶה שׁוּם אִישׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא דּוּמָה לַחֲבִירוֹ אֲלֵא כָּל אַחַד וְאַחַד יֵשׁ לוֹ עֲנִינּוֹ וּמַהוּתוֹ וְחֵלֶק תּוֹרָתוֹ אֲשֶׁר רַק הוּא יִכּוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ וְאִין אַחֵר בִּלְתּוֹ, וְזֶהוּ רִאִיָּה מוֹכַחַת לְדְּבָרֵי הַסֵּה"ק בֵּית אַהֲרֹן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שְׁצָרִיךְ כָּל אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל לִידַע וּלְהַכִּיר שֶׁהוּא יָחִיד בַּעוֹלָמוֹ.

וּבְאַמְתָּ אִפִּילוּ אִם יֵשׁ יְהוּדִי שֶׁחָ"ו מִרְגִּישׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּבַחֲנִית כָּלִי רִיק שְׁאִין בּוֹ שׁוּם מַעֲלָה מִכָּל מְקוֹם יָדַע נֶאֱמָנָה שֶׁגְּדוֹל חֲשִׁיבוּתוֹ מֵאֵד מֵאֵד בְּשָׁמַיִם וּלְהַשִּׁי"ת יִכּוֹל לִהְיוֹת מִמֶּנּוּ נַחַת רוּחַ גְּדוֹל מֵאֵד וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּסֵּה"ק זֶרַע קוֹדֵשׁ [פֶּרֶשׁה דִּידָן] שֶׁלֹּכֵן נִיתְּנָה הַתּוֹרָה דּוּקָא בְּמִדְבָּר מְקוֹם צִיָּה וְאִין זֶרַע וְאִין שׁוּם חַיּוֹת וְדוּקָא שֶׁם נִיתְּנָה הַתּוֹרָה כְּדִי לְרַמֵּז עֲנִין זֶה וְזֶל"ק: "א" בְּמִדְבָּר סִינִי בְּאוֹהֶל מוֹעֵד וְגו'. זֶה מוֹרָה לָנוּ עַל קְדוּשַׁת הַתּוֹרָה שֶׁהוֹלֶכֶת מִמְּקוֹם גְּבוּה לְמְקוֹם נְמוֹךְ, כִּי אִפִּילוּ הַשֶּׁפֶל שֶׁבִּשְׁפָּלִים יוֹכֵל לְבֹא לְעִבּוּדָתָהּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְלִזֶּה בָּא לָנוּ הַכְּתוּב לּוֹמֵר, שְׁדִּיבּוּרוֹ יִתְ"ש הִיָּה בְּמִדְבָּר, שֶׁהוּא מְקוֹם פַּחוֹת מְאֹד, וּמְקוֹם תּוֹקֵף הַקְּלִיפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים ח, טו) נַחֲשׁ שָׂרָף וְעִקָּרָב וְצִמְאֹן אֲשֶׁר אִין מַיִם, (בְּמִדְבָּר כ, ה) לֹא מְקוֹם זֶרַע וְתֵאֵינָהּ וְגַפְּנִי, וְעַם כָּל זֶה בְּמְקוֹם הַפַּחוֹת הַגְּרוּעַ הַזֶּה, שֶׁם הִיָּה דִּיבּוּרוֹ יִתְ"ש, וְשֶׁם הִיָּה מִשְׁכַּן הַשְּׁכִינָה הַקְּדוּשָׁה וְאוֹהֶל מוֹעֵד, כִּי זֹאת הוּא הַשְּׁלִימוֹת [שֶׁל] הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁתּוֹכֵל לְהַתְּפַשֵּׁט לְכָל מִינֵי שְׁפָלִים וְעוֹמְקִים, וְלַהֲעֵלּוֹת כָּל הַבְּחִינּוֹת, אִפִּילוּ הַפַּחוֹתִים מִתְּעַלִּים עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה עַכְלָא.

1

וְנִמְצָא מִתְּבָאֵר דְּבַכֵּל יְהוּדִי וְיְהוּדִי יֵשׁ בּוֹ אוֹצְרוֹת עֲצוּמִים אֲשֶׁר הִרְבָּה פְּעָמִים הֵם נַעֲלָמִים אִפִּילוּ מִמֶּנּוּ שְׁאִינוֹ יוֹדַע מִמַּעֲלָתוֹ הַעֲצוּמִים, וְתַפְקִיד שֶׁל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְגַלּוֹת הַחֵלֶק הַמִּיּוּחָד לוֹ אֲשֶׁר קִשּׁוּר בְּשׁוּרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב בַּסֵּה"ק שֶׁפֶת אִמֶּת פֶּרֶשֶׁת וִישְׁלַח [תִּרְנָא] וְזֶל"ק: "בְּפִסּוֹק קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסִדִּים כּו' הָאִמֶּת. וְיֵשׁ לְהַבִּין בְּשִׁלְמָא ע"י חֲסִדִּיו יִתְ"נִתְמַעֲטוּ זְכוּיָתוֹ. וְהָאִמֶּת מָה הוּא. אֲכֵן פ' אִמֶּת מָה שְׁאֵדָם זֹכֶה לְהוֹצִיא מִכַּח אֶל הַפּוֹעֵל מָה שֶׁהִקְבָּה מִסֵּר לְנִשְׁמָתוֹ הוּא בַּח' אִמֶּת וְהוּא דְּבָרֵי תּוֹרָה מִמֶּשׁ כְּמֵאֱמָרָם ז"ל אִין אִמֶּת אֲלֵא תּוֹרָה כְּדַכְתִּי אִמֶּת קֵנָה כּו'. כִּי הֵכֵל בְּתוֹרָה בְּרָא. וְנִמְצָא בְּכָל אִישׁ דְּבָרֵי תּוֹרָה מִיּוֹחֲדִים אֲשֶׁר יִכּוֹל לְהוֹצִיאֵם מִכַּח אֶל הַפּוֹעֵל זֶה הוּא מִתְּנַת הַבּוֹרָא יִתְ"ל כָּל אַחַד לְפִי חֵלְקוֹ. וְע"ז יֵשׁ לָנוּ עוֹד יוֹתֵר לְשַׁבְּחוֹ וּלְהַלְלוֹ עַל חֵי עוֹלָם אֲשֶׁר נָטַע בְּתוֹכָנוֹ עַכְלָא, וְהֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁתַּפְקִיד כָּל אַחַד וְאַחַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיּוּצִיא מִן הַכַּח אֶל הַפּוֹעֵל דְּבָרֵי תּוֹרָה הַמִּיּוֹחֲדִים לוֹ.

וְאֵא"ז בַּסֵּה"ק תּוֹלְדוֹת אָדָם בְּפֶרֶשֶׁת אֱמֹר כָּתַב וְזֶל"ק: "וְזֶהוּ פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנָה (סְנֵהדְרִין פ"י מ"א): כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמָר: וְעַמֶּךָ כּוֹלֵם צְדִיקִים וְגו'. וְקִשָּׁה הִיָּה לוֹ לּוֹמֵר בַּעוֹלָם הַבָּא. אֲךָ הִנֵּה, כָּל אָדָם הַנִּבְרָא בַּעוֹלָם, יֵשׁ לוֹ לְתַקֵּן מִדָּה אַחֶרֶת, כִּי לִכְךָ נִבְרָא. כְּמֵאֱמָר הַכְּתוּב (תְּהִלִּים עח ס): "אֵהֵל שֶׁכֵּן בְּאָדָם". כִּי כָּל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ כָּלִי לְהַשְׁרָאֵת הַשְּׁכִינָה. וּמֵאֵד הָרָאשׁוֹן עַד יְמוֹת הַמִּשְׁיחָה, יֵשׁ לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְתַקֵּן מִדָּה אַחֶרֶת. כִּי יֵשׁ שִׁישִׁים רִיבּוּא אוֹתִיּוֹת לְהַתּוֹרָה, וְכִנְגָדָם יֵשׁ שִׁישִׁים רִיבּוּא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכָל נִשְׁמָה יֵשׁ לָהּ אַחִיזָה בְּאוֹת שְׁבַתְּתוֹרָה. וְמָה הוּא הַעֲנִין שִׁישִׁים. כִּי כָּל אַחַד מִהֵמִידוֹת נִכְלָל מִשְׁשָׁה מִידוֹת, כְּמוֹ גְּבוּרָה שְׁבַחֲסָד, תְּפֹאֶרֶת שְׁבַחֲסָד וְכו', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת כא ב): 'שֶׁשׁ שְׁנִים יַעֲבֹד', (עֵי דְּבָרֵי אִמֶּת וִיצָא, ל.ג.), דְּהֵינּוּ: אִם אָדָם מִתְּקֵן הַמִּידוֹת, שֶׁכָּל אַחַד כָּלּוֹל מִשְׁשָׁה, כִּנְ"ל, אִזּוֹ הוּא עוֹבֵד הַשְּׁנִים, לְשׁוֹן (יִשְׁעִי א יח): "אִם הָיִיוּ חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים", וּמֵהֶפֶךְ הָאָדָם בַּחֲנִינֵת דִּין לְרַחֲמִים.

וְזֶה עֲנִין סְפִירַת הָעוֹמֵר, שְׁצִיּוּהַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְסַפּוֹר קוֹדֵם קְבֻלַּת הַתּוֹרָה. כִּי אִי אִפְשָׁר לְבֹא לְקַבֵּלֶת הַתּוֹרָה, בְּלִתִּי אִם יִתְקַן מְקוֹדֵם הַמִּידוֹת. וְזֶה הַפִּירוּשׁ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת עֲדִיו לְהַקְבֵּץ (בְּזִמְרֹת שֶׁב"ק), רִאשִׁי תִּיבּוֹת: לַעֲמֹר, דְּהֵינּוּ: אִם מִתְּקַנִּים הַמִּידוֹת, אִזּוֹ בָּאִים לְקִיבּוּץ גְּלִיּוֹת, שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת דַּעַת. (א).

וזה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, דהיינו: כל איש ישראל יש לו חלק ומידה שצריך לעבוד אותה, כנ"ל, לבוא על ידי זה לעולם הבא. וזה אי אפשר, כי אם על ידי יגיעה רבה. כדמיון האבן טובה המונחת בעומק העפר, שאין אדם יכול להשיגו, כי אם על ידי יגיעה רבה. וכדמיון האבן הטוב, אף על פי שהוא מלוכלך על פניו, ובעצם הוא אבן טוב - כך בכל איש ישראל, בעצם הוא גנוז וטמיר בקרבו המדה טובה הנמשכת לו מנשמתו האחוזה באות התורה, אולם אין יכול לעורר אותה, כי אם על ידי יגיעה רבה. וזהו ועמך כולם צדיקים (במשנה שם), כי כל אחד גנוז וטמיר אצלו המדה שלו, רק עונותיו מבדילים, כמאמר הכתוב (ישעי' נט ב): 'עונותיכם היו מבדילים' עכל"ק.

ומתבאר מדברי קדשו של כל איש ישראל יש המעלה המיוחדת לו וכמו שנתבאר דכל אחד ואחד יש לו הענין שבא הוא לתקן ולזה ניתנו לו כל כחות נפשו וכל ענייניו בשביל שיתקן באופן שהוא דוקא יכול לתקן ועל ידי שיתקן את חלקו יבוא לעולם הבא, ואם ח"ו לא יהא מתקן חלקו המיוחד לו אזי יצטרך לבוא פעם נוספת בגלגול משום שאין שייך שיהא מתקן דבר זה אלא הוא לבדו.

וכל זה הוא יסוד ההכנה ליום הקדוש יום קבלת התורה שיהא כל אחד מתבונן ויכיר וידע את גודל החשיבות שיש לכל אחד ואחד מבני ישראל אשר הוא מיוחד ויש לו תפקיד מיוחד וגדול מאד חשיבות עבודתו של כל איש ישראל אצל השי"ת, ואין אחד דומה לחבירו כלל עד שכל אחד חשוב כבן יחיד אצלו יתברך.

ז

והדבר השני אשר צריך לידע הוא את הכחות העצומים הגנוזים בכל איש יהודי ואף כי לרוב הם נסתרים מאד אצל האדם והוא עצמו אינו יודע מקיומם של אותם הכחות הנסתרים אשר בקרבו אשר גדולים הם מאד, וכמו למשל ידוע אשר לפעמים בעת סכנה מגלה האדם בקרבו אף כחות הגוף גדולים ועצומים פי כמה מאשר היה רגיל לחשוב שקיימים אצלו והנה עתה בעת סכנה מגלה כחות עצומים ונוראים כדי להציל עצמו, א"כ קל וחומר בכחות הנפש אשר בקרב כל איש יהודי ישנם כחות עצומים ונוראים ורק צריך לגלותם בעצמו וכמו שיתבאר.

דהנה איתא בזוהר הקדוש "דקודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא" והיינו שיש קשר בין הקב"ה והתורה וישראל, והנה השי"ת הרי הוא אין סוף ואין קץ לנפלאותיו ולמעשיו, והתורה הקדושה ג"כ הרי היא ג"כ בלא סוף כמו שאיתא "ארוכה מארץ מידה" וכאשר אדם ילמד סוגיא אפילו מאה פעמים עדיין יוכל ללמדה מחדש ולגלות בה צפונות ויסודות עמוקים וחדשים וכמו שאיתא בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע בסה"ק מקור חיים וזל"ק: "ובקונטרס מאמרים טהורים שבס"ס אמרות טהורות [מקאברין] כתב וז"ל בשם הבעש"ט ז"ל תורת ה' תמימה, זיא איז נאך גאהר גאנץ, אשר לא נגע בה שום אדם אף בקוצו של יו"ד, ועד הנה תמימה לגמרי, עכל"ק, ומעתה מאחר שהשי"ת הוא בבחינת אין סוף וכן התורה הקדושה הרי כמו כן כוחו של איש ישראל הוא לאין סוף ותכלית ותמיד אפשר לגלות אצל איש ישראל כחות גדולים ועצומים אשר מתחילה לא נודעו אצלו מעיקרא אבל באמת הם היו אצלו מעיקרא אלא שהיו בהסתר, וצריך כל איש ישראל להאמין ולגלות את כוחותיו הגדולים.

והנה אף בעולם הגשמי אפשר לראות שכל העת מתגלים דברים חדשים ולפעמים בלב ים מתגלים אוצרות עצומים של גז ונפט וכדומה אוצרות טבע נדירים שלא היו ידועים קודם לכן אלא מוסתרים היו ובהגיע הזמן מתגלים כוחות חדשים ונפלאים שקיימים בעולם, והרי ידוע הכלל מהזוהר הקדוש [פרשת תולדות] "דהקב"ה איסתכל באורייתא וברא עלמא" ודוקא משום שהתורה היא אין סוף כמו כן בעולם מונחים אוצרות גדולים, והרי ק"ו מזה להאוצרות החבויים אצל כל נפש מבני ישראל אשר הם כחות עצומים אשר בידו לשנות ולהתעלות בכל העניינים ולהיפך מדברי השקר של היצר הרע המשכנע את האדם שאין לו כחות לעלות במעלות הקדושה אלא אדרבה ידע כל אחד עד כמה גדלו כוחותיו הרוחניים אשר חבויים בנפשו פנימה.

ח

ועד כדי כך דאיתא בתנא דבי אליהו [רבה פכ"ה] "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב", וכן איתא במדרש רבה פרשת בראשית [נז] "אין דור שאין בו כאברהם, ואין דור שאין בו כיעקב, ואין דור שאין בו כמשה ואין דור שאין בו כשמואל" ע"כ.

והנה בפשטות הדברים אין מובן כלל לומר שכל אחד מישראל חייב להגיע לדרגתם של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב וכן לומר שבכל דור ודור יש צדיקים כאברהם יצחק ויעקב שהם אבות העולם ואין שייך כלל להגיע לדרגתם הגבוהה.

ואולם ביאור הדברים הוא שעיקר הכונה שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב הוא בעמל וביגיעה דהיינו שמודדים האדם עד כמה יגע ועמל לפי דרגתו ובזה שייך שיהא האדם מגיע לדרגת אברהם יצחק ויעקב היינו שהוא ניצל והוציא מן הכח אל הפועל את כוחותיו הפנימיים והגנוזים ועבד את השי"ת בכל ליבו ונפשו ומאודו, ובזה שייך שיהא לו נגיעה במעשי האבות לפי כחו ודרגתו שלו.

ולביאור הדברים נביא כאן הגמרא בפסחים [נ.]: "כי הא דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר אמר ליה אבוא מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראית" ע"כ.

ומבואר בזה בגמרא דבנו של רבי יהושע בן לוי שחלה וכבר עלתה נפשו למרומים וראה גילויים חדשים וגדולים שעליונים למטה ותחתונים למעלה והיה זה לו לחידוש גדול שלא האמין ששייך כן עד שראה מה שראה.

והנה לבאר אך למותר לכל בר דעת להבין שמה שראה עליונים למטה, אין הכוונה כפשוטו לעשירים או מנהיגים וכדומה שלמרות חשיבותם כאן למעלה אינם חשובים לכולם שהרי דבר זה פשוט הוא לכל בר בי רב שאותם העשירים וחשובים בגשמיות בודאי ששם למעלה אינם כלום מאחר דכל חשיבותם אינו כלום ו"רבותיון מה חשיבא קבל ההוא שבחתא", ולזה לא היה צריך להגיע לשמים בכדי לגלות שאותם אינם חשובים כלל למעלה, וא"כ בודאי צריך ביאור מה היה הגילוי הגדול שגילה בשמים שעליונים למטה ותחתונים למעלה.

אלא על כרחך ביאור הגמרא הוא בעניינים רוחניים דהוא ראה עליונים למטה היינו שראה שהיו הרבה שלמרות שבזה העולם היו לומדי תורה ועובדי השי"ת אך כל זאת בא להם מחמת שניחנו בתולדתם בכשרונות גדולים מאד, וכן היו בני צדיקים שהיו טבועים בהם מידות טובות, ואולם עדיין לא ניצלו את כל כוחם שהיה להם אלא התרפו קצת מתפקידם הגדול ולכך אף שבודאי בזה העולם היו חשובים עד מאד מחמת דרגתם הגבוהה בענייני תורה ויראת שמים ועבודת השי"ת, אולם בשמים ממעל הרי הם למטה משום שלא ניצלו כראוי את כל כוחם ואת כל מרצם וחשקם הכל לעבודתו יתברך.

ואולם מאידך ראה תחתונים היינו אותם אנשים שבזה העולם נולדו עם כשרונות חלשים ובכחות דלים לעבודת השי"ת ולא היה להם נשמה גבוהה כלל, אולם הם ניצלו את כל כוחם והשתדלו ועמלו ויגעו בכל נפשם בתורה ובעבודת השי"ת, ואף שבאמת לא הגיעו כל כך לדרגות גבוהות ועצומות מכל מקום מאחר שבאמת ניצלו הם את כל כוחם בתורה ועבודה הרי הם באמת בשמים ממעלה חשובים עד לאין ערוך וזאת משום ששם בשמים אין מסתכלים אלא על העמל והגיעה ועד כמה ניצל האדם את כל כוחותיו לעבודת השי"ת וזה מה שראה תחתונים היינו שלא היו בדרגה גבוהה כל כך, מכל מקום שם בשמים הם נחשבים למעלה משום שהם ניצלו ביותר את כל כוחם לרוחניות ולעבודת השם.

ובגמרא ברכות [ו.]: איתא: "אמר ליה ההוא מרבנן לרב ביבי בר אבבי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי כרום זלות לבני אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם" ואף דמבואר שם לענין כמה דברים, מכל מקום הוא יסוד גדול לכל העניינים בעבודת השי"ת שהם דברים העומדים ברומו של עולם והרבה פעמים בני אדם מזלזלים בגודל כח וחשיבות עבודתם את השי"ת כפי כוחם ומצבם והיצר הרע מנסה לשכנע אותם שמחמת שכוחותיהם דלים ביותר אינם נחשבים כלל ומזלזל בעבודתם ח"ו.

ט

וראיה ברורה להדברים יש להביא ממה דאיתא במדרש רבה [במדבר כג.]: "הראיתך בעיניך מלמד שהראהו גיהנם אמר משה מי נדונין בו אמר לו הרשעים והפושעים בי שנא' (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו' התחיל משה מתיירא מן גיהנם אמר לו הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור" ע"כ.

ויש לתמוה הרבה בפירוש המדרש דמאחר שאמר לו הקב"ה בפירוש למשה רבינו ע"ה שהגיהנם נברא בעבור החוטאים והפושעים א"כ מדוע התחיל להתיירא מן הגיהנם, שהרי אף שמה רבינו היה עניו מכל האדם אשר

על פני האדמה מכל מקום הרי ודאי שידע והכיר במעלתו שדיבר עם השי"ת פנים אל פנים ועליו נאמר פה אל פה אדבר בו, וא"כ בודאי שאינו בגדר חוטא ופושע ומדוע נתיירא פן יירש גיהנם ח"ו עד שהוצרך לשמוע מפי הקב"ה ושמה לא תעבור והדברים מופלאים.

אמנם יש לבאר היטב דברי המדרש, דהנה יסוד ענין פושע מבואר בגמרא בבא מציעא לגבי השומרים דהשומר שנתנו לו דבר לשמור ולא שמרו כראוי נקרא פושע בשמירתו משום שלא נזהר כראוי בדבר שנתנו באחריותו, ומשה רבינו ע"ה למרות שידע היטב את דרגתו הגבוהה מאד בעבודת השי"ת מכל מקום בגודל ענוותנותו חשב שמא לא ניצל את כל הכחות העצומים שניתנו לו מן השמים ואפשר שלא עמל ויגע בכל מיצוי כחות נפשו, ואם כן שאפשר לא ניצל את כל כחו הרי הוא גם כן נכלל בגדר פושע שלא שמר ולא ניצל כראוי את גודל האחריות אשר ניתן לו מאת השי"ת למען ינצלם עד תום בעבודת השי"ת ובהנהגת כלל ישראל ועל כן חשש שמא אף הוא בגדר פושע ח"ו, עד שהבטיחו השי"ת ושמה לא תעבור היינו שאמר לו שאינו כן אלא בודאי משה רעיא מהימנא שעליו נאמר בכל ביתי נאמן הוא משום שאכן ניצל ועמל ויגע בכל כוחותיו ובכל ימיו במסירות נפש גמורה ואכן שמר כראוי על כל המתנות שניחן בהם מאת השי"ת ועל כן בודאי בגן עדן תהא מנוחתו מאחר שניצל ויגע עד תום בעבודת השי"ת.

והמורם מכל האמור שבשמים אין מסתכלים על המדרגות שהגיע אליהם האדם אלא הכל הולך אחר היגיעה שכאשר האדם מנצל את כוחותיו ומשתדל לפי כשרונותיו וכוחות הנפש שלו הרי אף אם דלים הם ואינו יכול להגיע כל כך למעלות רמות מכל מקום הרי הוא נחשב בשמים ממעל מאד מאד וזהו הביאור דעליונים למטה ותחתונים למעלה שאף אותם שלא הגיעו לדרגות גבוהות הרי הם חשובים ביותר בשמים משום שעמלו ויגעו בכל כוחם.

והנה כלל זה נאמר הן כלפי החילוק בין חשיבותם של אותם היגיעים כמו שנתבאר ואולם הדבר נאמר אף באופן כללי על הדורות דבשמים נחשבים ביותר הדורות התחתונים והם דורות עיקבתא דמשיחא שאף שדורות חלשים הם ביותר וכחותיהם דלים מאד מכל מקום באם משתדלים ומתייגעים בעבודת השי"ת ובמלחמת היצר הרי הם למעלה חשובים אף יותר מדורות הקודמים משום שעבודתם בקושי גדול היא באה ואף אם דלה היא לעומת המדרגות הגדולות שהיו בדורות הקודמים מכל מקום דוקא משום כך הרי היא חשובה ביותר מן הדורות הקודמים משום שהם מנצלים ומנסים בכל כוחם לעבוד השי"ת לפי הכחות שניתנו להם וזהו ג"כ בבחינת תחתונים למעלה.

,

ואכן מוכח דבאמת בדורות השפלים הללו אזי אף דברים קטנים ביותר חשובים עד מאד בשמים ונביא להלן בזה כמה ראיות ברורות מדברי חז"ל הקדושים בדורות השפלים יותר אפשר להגיע הרבה יותר בקלות לעניינים רמים ונשגבים אשר בדורות הקודמים היו צריכים להתייגע עליהם ברוב עבודה ואילו היום לפי חלישות הדורות הרי שכל יכול האדם להגיע אליהם וכמו שיתבאר.

דהנה מצינו בגמרא מנחות [ק]: "אמר רבי יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם: משנה נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ובעולת עוף אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים" ע"כ.

והנה כאשר הוצרך האדם להביא קרבן הרי ודאי דעבודה רבה ונשגבה היתה לפניו שיהא הקרבן מושלם ובכוונה גדולה ועבודה שלימה בבית המקדש בכהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם בקדושה וטהרה, ואולם כהיום נאמר שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה והיינו משום שהוציא בשפתיו וכיוון מעט באומרו פרשת עולה הרי כבר מיד נחשב כאילו הקריב עולה וכן העוסק בתורת חטאת ובכל הקרבנות הרי מיד באומרו הפרשה נחשב שהקריב הקרבן, וזה ודאי דמשום שאחר חורבן בית המקדש וירדו הדורות בהרבה מעלות אחרוניות אזי לפי ערך הדור אף בדבר קל של עוסק בתורת נחשב כבר כאילו הקריב הקרבן עצמו בבית המקדש.

וכן נאמר שם בגמרא: "תניא אמר רבי שמעון בן עזאי בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות שלא נאמר בהן לא אל ולא אלהים אלא ה' שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק ונאמר בשור הגס אשה ריח ניחוח ובעוף הדק אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים"

ע"כ, וזהו גם כן מבואר דהעני שמביא מנחתו הדלה הוא נחשב בשמים כמו העשיר שמביא בהמה גדולה משום שעיקר מה שבוחנים בשמים כמה עמל האדם לפי הכחות שניתנו לו ולכך נחשב קרבן העני כמו העשיר ובלבד שיכוין ליבו לשמים.

ואיתא בחז"ל [במדרש רבה בראשית [צג י]: "לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר [תהלים נ] אוכיחך ואערכה לעיניך" ע"כ, והיינו כל אחד מה שבכחו לעבוד השי"ת וכמו כן מה שלפי יכולתו להביא קרבן לד' וחשוב מנחת עני כמו קרבן גדול של עשיר.

וכן מבואר להדיא שזה גם בענין תפילה שמסתכלים לפי הדרגה והמצב של עכשיו דאיתא במדרש שוחר טוב [מזמור קב]: "פנה אל תפלת הערער. אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותו מהם. הוי, ולא בזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא. וכי עדיין אומה עתידה להבראות שהוא אומר ועם נברא. אמר רבי יוסי ברבי שמעון, זה דורו של מרדכי שנברא בריה חדשה. ורבנן אמרי, אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם, ובאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים ואתה בורא אותן בריה חדשה. ומה להם לעשות, ליקח הדס ולולב ולהלל אותך, שנאמר, ועם נברא יהלל יה" ע"כ.

הרי גילו לנו חכמינו ז"ל בדרשת הפסוק פנה אל תפילת הערער שגם בזמנים שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם שהוא בחינה של "ואתם תחרישון" שהם מלאים בבושת הפנים, במה שאין להם במה לגשת הרי בכח תפילה אחת שנשתייר להם פנה אל תפילת הערער שהקב"ה ישמע להם בלא שיש להם שום כח ותביעה.

ומעין זה איתא בתנא דבי אליהו [זוטא פ"ו]: "א"ל הקב"ה למשה משה אין אתה יכול לעמוד על כל מדותי אלא הריני מודיעך מקצת מדותי כשאני רואה בני אדם אף על פי שאין בהם תהלה ושבח של תורה ומעשים טובים לא במעשה ידיהן ולא במעשה אבותיהן אלא רק בשביל שהן עומדין ומודין ומברכין ומשבחין ומרביין תחנונים לפני אני נזקק להם וכופל להם מזונותיהן שנאמר (תהלים קב) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם" ע"כ.

ומפורש לפנינו כי גם כאשר אין בהם תהילה ושבח של תורה ומעשים טובים לא במעשה ידיהם ולא במעשי אבותיהם, שהוא מצב של ואתם תחרישון לגמרי, מכל מקום רק בשביל שהם עומדים ומודין ומברכין ומשבחין ומרביין תחנונים לפני אני נזקק להם.

הרי לנו שתפילות מבני אדם שאין בהם שבח ותהילה לא במעשי ידיהן ולא במעשי אבותיהן הקב"ה נזקק להם, והיינו שאפילו תפילת הערער ד' לא מבזה ומזה נלמד ק"ו שאפילו תפילות מאנשים שהם כמתים במעשיהם הקב"ה בורא בריאה חדשה ומקבל תפילתם קל וחומר לאנשים שאינם כמתים ויש בהם מעשים טובים הקב"ה מקבל תפילתם אף כל השנה.

ומה שהבאנו לעיל מהמדרש שוחר טוב דשומעים לתפילות הערער בראש השנה וביום הכפורים וכו' אין הכוונה רק בתפילת יוה"כ ור"ה אלא אפילו בתפילת ר"ה ויוכ"פ ה' ישמע לתפילת הערער שאין להם לא נביא וכו' וכן לתפילתם של אנשים שהם כמתים, וק"ו לתפילתם בכל ימות השנה שהרי לכל הפחות בר"ה ויוכ"פ צריך היה מסבא שבני אדם יתרוממו ויתעלו מעל דרגת תפילת הערער וכו' ובכל זאת השי"ת ישמע תפילתם.

ומזה ראינו ברורה מה ששמעתי בשם דו"ז הרה"ק מקינצק צוקללה"ה וכן ראיתי זאת מובא באותו לשון בשם הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ צוקלה"ה כי אתה שומע תפילת כל פה היינו ממש תפילת כל פה אפילו תפילת "פעה" ודו"ק.

ובכל זאת נראה לפע"ד להוסיף לולי דמיסתפינא דכל זה אם יש להם מידות טובות ולא ח"ו מכאיבים אחד לחבירו במעשים או אפילו במילים, ויש להם ח"ו מדות רעות של כעס וקנאה וגיאנות, שהרי ישנה בחינה מה שאמרו חז"ל שהקב"ה שונאן וכדאיתא בגמרא פסחים [קיג:]: "שלשה הקדוש ברוך הוא שונאן המדבר אחד בפה ואחד בלב והיודע עדות בחבירו ואינו מעיד לו והרואה דבר ערוה בחבירו ומעיד בו יחידי" ע"כ, וכן ח"ו ישנם בבחינות של תועבת ד' וכ' ואכמ"ל בזה.

ובמדרש תנחומא [פרשת תצוה] איתא: "ואתה תצוה וגו' זש"ה ראשך עליך ככרמל (שיר ז) הרש שבישראל שקול כאלהו שנאמר (מלכים א יח) ואלהו עלה אל ראש הכרמל ודלת ראשך כארגמן הדל שבישראל שקול כדניאל דכתיב ביה (דניאל ה) והלבישו לדניאל ארגונא וגו' ע"כ.

וזאת הוא מה שנתבאר דאף הרש שבישראל שקול כאלהו והדל שקול כדניאל, וכמו שנתבאר ויסוד ההשוואה בזה משום שדניאל ואלהו הם עברו נסיונות רבים ונרדפו ובכל זאת עמדו בכל ולכך אף הדלים והרשים שבישראל ואף הדורות הללו שהם דלים ורשים מכל מקום כאשר עומדים בנסיונות העצומים שנגרמים להם מפאת העת והזמן או מסיבות סביבותם ומשפחתם וכדומה הרי הם חשובים בשמים כאלהו ודניאל.

וזאת מכיון שעמדו בנסיונות שלהם ולפעמים לפי טבעם במלחמה תמידית עם היצר הרע וייסורים תמידים עוד יותר גדולים מנסיון של נסיון של נהרג על קידוש השם, על ג' עבירות כמו שכתוב במדרש שהתנאים הקדושים אמרו שאם היו להם נסיון של קידוש השם ליהרג בו היו עומדים אבל בנסיונות תמידיים של דור השמד שהיו עושים להם במשך זמן לא היו יכולים לעמוד וכדאיתא במדרש שיר השירים [ב כ]: "אמר ר' חייא בר אבא: אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן, ובלבד שיהרגוני מיד, אבל בדורו של שמד אני יכול לסבול, ומה היו עושים בדורו של שמד, היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באש, ונותנין אותן תחת שיחיהן, ומשיאין נפשותם מהן, ומביאין קרטיות של קנים ונותנין אותן תחת צפרנן, ומשיאין נפשותיהם מהם" ע"כ.

ובגרמא כתובות לג: איתא: "אילמלי נגדוהו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא". והביא בשטמ"ק שיטת הרא"ה, וז"ל: "ובקונטרסין כתוב וז"ל: "אלמלי נגדוהו. פירש ה"ר אליעזר: דלא חייבה תורה אלא למסור עצמן למיתה, כדכתיב: בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך. אבל להחמיר עליהם יותר ממיתה לא היו חייבים, ויפה פירש. ומה שהקשה עליו רבינו תם ז"ל מרבי עקיבא וחבריו שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל ולא פלח. נראה לי, דלא קשה מידי, דהתם הכאה שיש בה קצבה הויא דכיון שסרקו את בשרו ברור הוא שימות במיתה גמורה במהרה. וההיא הויא כמו נוטל את נפשך. אבל הא דאמר רב אלמלי נגדוהו כו' פירושו הכאה בלא מיתה קאמר, כגון שהניחום שנה או שנתיים ויכו אותם בכל יום והויא הכאה שאין לה קצבה, שהיא חמירא יותר ממלקות ומיתה. ובהא לא חייבתו תורה דלאו נוטל את נפשך הוא" עכ"ל, הרי לנו מזה עד כמה גדול הנסיון כאשר הייסורים הם תמידיים וא"כ בודאי שבזמנינו שנחשב לדורו של שמד מחמת הנסיונות העצומים והתמידיים של היצר הרע על כן מובן עד כמה חשוב עבודת השי"ת של דורות אלו.

יא

וברמב"ם בהלכות תשובה [פרק ה' ה"ב] כתב וז"ל: "אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה" עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמב"ם דהבחירה ניתנה ביד האדם שיהא יכול להגיע לדרגת משה רבינו עליו השלום, והנה בפשטות הדבר תמוה שבודאי אין שייך שיהא האדם מגיע לדרגת משה רבינו שהיה מדבר פה אל פה עם השי"ת פנים בפנים כדבר איש אל רעהו שלא היה דרגה זו אלא במשה רבינו ע"ה שהיה אב לכל החכמים ולכל הנביאים, וא"כ בודאי אין שייך שיהא כל אדם יכול להגיע לדרגת משה רבינו עליו השלום.

אכן כוונת הרמב"ם כמו שנתבאר דמה שכתב שכל אדם ראוי שיהא צדיק כמשה רבינו כוונתו שיהא האדם מנצל את כוחותיו הוא לטובה ולעבודת השי"ת וכאשר האדם עמל ויגע לפי השגתו וכחותיו הוא, הרי בזה הוא נחשב לצדיק כמשה רבינו שכמו שנתבאר העיד עליו השי"ת שנתייגע ועמל בכל הכחות שניתנו בידו בשביל עבודת השי"ת ומסירות נפשו לכל ישראל, ולכך האדם אשר הוא עמל בכל כוחותיו הרי יש לו שייכות למדרגת משה רבינו עליו השלום משום שלפי מצבו ועניינו עמל בכל כחו.

ונמצא דחוב על כל אחד ואחד להכיר ולידע את כחו הגדול שיכול לעבוד את השי"ת לפי מצבו ועניינו ואף בדורות שפלים אלו חשובה עבודתם עד מאד בעיני השי"ת ואף יותר מדורות הקודמים וצריך שיהא האדם בבחינת ויגבה ליבו בדרכי השם.

וכדאיתא אצל יהושפט המלך ע"ה "ויגבה לבו בדרכי ד' ועוד הסיר את הבמות ואת האשרים" והיינו דיהושפט המלך על ידי מה היו לו הכחות הגדולים לעקור את כל העבודה זרה שהיתה בבני ישראל זהו דוקא על ידי הכח של ויגבה ליבו דידע והכיר את גודל מעלת בני ישראל ועבודת כל יהדי לפני השי"ת ועל ידי זה זכה לעקור ולשרש את כל העבודה זרה שהיתה בימיו.

יב

וידוע המעשה שהיה אצל הרה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע שפעם התאונן לפני האר"י הקדוש שבימי התנאים הקדושים היו גדולים כל כך והיו מייחדים ייחודים נוראים וכמו שאמרו חז"ל בגמרא שבת [קיב]: "אמר רבי זירא אמר רבא בר זימנא אם ראשונים בני מלאכים או בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים או כחמורים" ע"כ, וא"כ לפי"ז דורות של הזמן הזה הם כלום וכו' וחשב שלפי זה דורות אלו אינם חשובים כלום, וענה לו האר"י הקדוש לבל יחשוב כן אלא אדרבה בדורות שפלים אלו כאשר עושה האדם לפי כחו הרי הוא חשוב יותר מהדורות הקודמים וכמו שכתב בסה"ק פרי צדיק [פרשת כי תצא]: "אך נראה על פי דאיתא בכתבי האר"י ז"ל שאמר לתלמידו הר' חיים ויטאל שבדור היתום הזה אף דבר קטן שישראל עושה בכונה לשם שמים חשוב אצל השם יתברך הרבה יותר ממה שהיו עושים גדולות בדורות הראשונים. וזה הפירוש רני עקרה אף שנראה שהוא כעקרה שהדור הלך וחסור מכל מקום רבים בני שוממה אף שהם באמת דלים במעלתם אבל הם חשובים אצל השם יתברך כרבים וגדולים מפני שהם בני שוממה שהם בדור הזה דור יתום ודבר קטן חשוב אצל השם יתברך יותר מבני בעולה ממה שהיה חשוב אצל השם יתברך בדורות הראשונים הגדולים" עכ"ל.

וכן איתא בספר הקדוש ברית מנוחה שהיה קדמון והבעל שם טוב הקדוש מביאו כמה פעמים שכתב על הדורות האחרונים דמה שאמרו חז"ל אם הראשונים כמלאכים או בני אדם ואם הראשונים כבני אדם או כחמורים, כל זה אין הולך על הדורות הללו שאדרבה מחמת שפלותם הרי הם חשובים אף ביותר מדורות הקודמים וז"ל: "ניקוד הח' יז הנה כמה סודות גיליתי לך בזה הניקוד וכו' ובזה תוכל להשיג ולהבין עוצם גבורות אלקיך ונפלאותיו, יותר ממה שהשיגו הקדמונים בחכמתם הגדולה, כי זה אמת דורות הראשונים לעולם חכמתם שהם היו חכמים מחוכמים דורות אמצעיים אינם כל כך, אחרונים חכמים מן הראשונים וזה לפי טבע לפי יצירת העולם כמו שהגלגל חוזר והראשונים שעולים מלאים והאמצעים שופכים והאחרונים שואבים ונגולים כדי שישפכו גם המה" עכ"ל.

יג

והמורם מכל זה שצריך כל אחד לידע את גודל וחשיבות דורות האחרונים אף יותר מדורות הראשונים ובאמת כל זה הוא בהסתרה גדולה שהיצר הרע מעלים כל זה מעיני האדם ומראה לו כאילו אין עבודתו נחשבת לכולם, ובאמת דוקא משום ההסתרה הגדולה משום כך חשובה עבודתם עד מאד בעיני השי"ת.

וכמו שאיתא מהבעל שם טוב הקדוש שמאד חשש ופחד מההסתרה הגדולה הזו וכדאיתא בספה"ק תשובות חן וז"ל: [פרשת ויחי]: "שמעתי מהרב המוכיח שאמר משם הבעל שם טוב זצוק"ל שזו ענין התוכחה ואנכי הסתר אסתיר [דברים לא יח], שההסתרה גופו אצלו בהסתר ואינו מאמין על כל פנים באמונתו שוודאי טוב גנוז בה, כי כשהוא על כל פנים מאמין באמונה שוודאי טוב גנוז בה, הגם שאינו מבין הטוב, מכל מקום נמתק הדין ממנו, והוא סוד דינא קשיא ודינא רפיא. ומרגלא היה בפומיה שמאוד אני מפחד ונרתת מזה ההסתרה הנקראת הסתר אסתיר, יותר מההסתרה גופה".

והענין שחשש דוקא מההסתרה שבתוך ההסתרה משום שבהסתר אחד שישנה ירידת הדורות גדולה משום שבדורות קודמים עוד היה להם הרבה גילויים של נסים ודברים שלמעלה מדרך הטבע, והיו לפעמים דיבוקים וגלגולי נשמות שהיו מתגלים אצל בני אדם, ובודאי שהיה גורם לכל אחד לרתות ולירא מאת השי"ת ולראות שהכל אמת ויציב, ואולם בדורות הללו אין כל גילוי ואין רואים כלום אך אף על פי כן עדיין יכול האדם להתחזק ולידע את גודל החשיבות שיש לדורות אלו, אולם הוא חשש מההסתרה שבתוך ההסתרה היינו שלא ידעו ולא יכירו בערך עבודתם של ישראל בזמני ההסתר ויחשבו שבאמת אינם שוים כלום וזה מביא ליאוש גדול בעבודת השי"ת כמו שנתבאר ומזה חשש הבעל שם טוב הקדוש.

ואכן כמו שנתבאר דוקא מחמת זאת ההסתרה שבתוך ההסתרה משום כך חשובים ביותר דורות אלו הרבה יותר מדורות הקודמים, ויש להקב"ה נחת רוח גדולה מכל אחד ואחד בכל דבר קטן שעושה ביותר מהדברים

הגדולים שהיו עושים בדורות הקודמים, ואכן גדולה עד מאד השפעת עבודתם של בני ישראל בכל העולמות בדורות אלו.

יד

וצריך לידע אשר גדולה עד מאד השפעת עבודת בני ישראל והם משפיעים בכל העולם וכמו שאיתא בשם אא"ז היהודי הקדוש זצוקללה"ה זי"ע [הובא בספר תפארת היהודי] "שמע מפה קדוש היהודי הקדוש זי"ע שבאם איש הישראלי מחדש חידושים בורה ביראת ה' כתוב בזוהר הקדוש שנעשה מזה שמים חדשים, אולם מי שמחדש חידושים מעוקבין בגיאות ושאר מידות רעות לא טהורות אז נעשו רקיע שוא, אולם השכל הרוחני שבהם משוטטים והולכים לענגלאד, ומשכל הזה נהוה מכונות נפלאות ואמר אז על ספר אחד מגדול בזמנו שמהחידושים של הספר הזה יתהוה מאשין נפלא בענגאלד" עכד"ק.

ומבואר מדברי קדשו עד כמה גדול ההשפעה של כל אחד מבני ישראל וכאשר לומדים ח"ו שלא לשמה וכדומה אזי גורם שנעשים מזה מכונות חדשות בארצות רחוקות, ובזמנינו אפשר לומר ביותר דמה שאנו רואים שמתגלים בעולם הרבה מכשירים אשר הם טמאים ומטמאים ובכוחם להוריד את האדם לשאול תחתית רח"ל זה גם נעשה משום שלומדים תורה על מנת לקנטר ובמידות רעות וכדומה אשר זה גורם השפעה רעה בעולם שנעשים דברים מושחתים בעולם וכל זה משום שביד בני ישראל נמצא ההשפעה על כל העולם כולו ורואים מזה עד כמה משפיעה עבודת בני ישראל על כל העולם כולו, ובדאי מרובה מידה טובה כאשר משתדל האדם ללמוד תורה ולעבוד השי"ת עם מידות טובות בודאי משפיע טובה וברכה עצומה בכל העולם ובכל העולמות כולם.

וממוצא הדברים אנו לומדים דדוקא משום שאנו חיים בדורות עניינים אלו אזי אפשר להשפיע ולהגיע למעלות רמות דוקא בדברים קטנים שאנו עושים וכמו שנתבאר בזמן ההסתר פנים הנורא השורר בעולם אזי בזמן כזה חשוב כל דבר קטן שעושה איש ישראל ומשפיע בשמים ממעל ועל הארץ מתחת וכמו שנתבאר דדוקא בדורות החורבן נאמר הענין שכל העוסק בתורת הקרבנות כאילו הקריב הקרבנות באמירה בעלמא.

וכמו כן מצינו בגמרא ברכות [נה.]: "וכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במזבח וסיים בשלחן רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו", ומבואר בזה דבר נפלא דכמו שבזמן בית המקדש היו הקרבנות מכפרים כמו כן כהיום שולחנו של אדם מכפר עליו, וענין שולחנו של אדם היינו כאשר האדם אוכל בכוונה הרצויה כדי שיהא לו כח לעבוד את השי"ת אזי אף באכילתו לבד מכפר כמו קרבנות גדולים בזמן בית המקדש.

טו

ועד כדי כך גדול כח הכפרה בדורות אלו שהנה מצינו שהאדם החוטא אזי אף כאשר ישוב מחטאו ופשעו ויכופר לו שלא יזכר לו העונש, מכל מקום עדיין צריך עבודה גדולה וריצוי שיהא מרוצה לפניו יתברך וכמו שאיתא בספר התניא הקדוש [אגרת התשובה פרק ב] וזל"ק: "אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו ע"ז ח"ו בעוה"ב ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב. אמנם שיהי' לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא להיות נחת רוח לקונו מעבודתו. היה צריך להביא קרבן עולה אפי' על מ"ע קלה שאין בה כרת ומיתת ב"ד כמו שדרשו רז"ל בת"כ ע"פ ונרצה לו וכדאיתא בגמ' פ"ק דזבחים דעולה מכפרת על מ"ע והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש. וכאדם שסרח במלך ופייסו ע"י פרקליטין ומחל לו. אעפ"כ שולח דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך (ולשון מכפרת וכן מ"ש בתורה ונרצה לו לכפר עליו אין זו כפרת נפשו אלא לכפר לפני ה' להיות נחת רוח לקונו כדאי' שם בגמ' וכמ"ש תמים יהי' לרצון). ועכשיו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה' התענית הוא במקום קרבן כמ"ש בגמרא שיהא מיעוט חלבי ודמי שנתמעט כאלו הקרבתי לפניך וכו'" עכל"ק.

ואכן זהו ביאור הגמרא דהעולה באה לכפר על ביטול מצות עשה ויש לתמוה בזה שהרי איתא בגמרא יומא [פו.]: "שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו שנאמר שובו שובו בנים שובבים" ע"כ, ומאחר דמיד שעשה תשובה לא זז משם עד שמוחלים לו א"כ מדוע עדיין צריך להביא קרבן עולה.

והביאור הוא כמו שנתבאר מספר התניא דאף שמבחינת העונש סגי בכך שעשה תשובה ונתכפר לו אך עדיין אינו מרוצה לפני השי"ת עד שיהא מביא עולה וקרבן ואזי ישוב להיות מרוצה לפניו יתברך ולכך תיקנו הקדמונים את כל התעניות והסיגופים בעבור לרצות שיהא האדם על ידי התעניות ומיעוט חלבו ודמו נחשב לקרבן לפני השי"ת.

אולם בדורות הללו שביטלו הבעל שם טוב ותלמידיו הקדושים את כל ענין התעניות מחמת חולשת הדורות ואדרבה התעניות גורם לחסרון גדול בעבודת השי"ת כמו שכתב אא"ז בסה"ק תולדות אדם [לשובבי"ם ת"ת]: "וראיתי בספר מנורת המאור (עי' חרדים פס"ג), שהוא היה קדמון, ואמר: "תעניות וסיגופים מעשה תענועים המה" עכ"ל, ומעתה מאחר דבדורות אלו אין עולה ואין חטאת ובית המקדש נחרב ואף הצומות והתעניות בטלו וא"כ במה יתרצה עבד אל אדוניו ובמה נבוא לפני המלך.

ובאמת מוכח ברמב"ם הלכות תשובה דאף על ידי תשובה לבד אפשר להאדם שיהא נעשה מרוצה מאד להשי"ת וזה לשונו [הלכות תשובה פרק ז ה"ו]: "גדולה תשובה שמקרב את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה' ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק התשובה מקרבת את הרחוקים אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד" ע"כ, הרי מוכח מדבריו דכאשר עושה האדם תשובה באמת יכול אף בזמנינו להיות אהוב ונחמד קרוב וידיד, ולא עוד אלא שמקבלים ממנו המצוות בשמחה וכמו שכתב בהמשך דבריו שם: "כמה מעולה מעלת התשובה אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו' ועושה מצות וטורפין אותן בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי מי גם בכם ויסגר דלתים וגו' והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם צועק ונענה מיד שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה שנאמר כי כבר רצה האלהים את מעשיך ולא עוד אלא שמתאווים להם שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות" עכ"ל, ואמנם יפלא כיצד יזכה האדם לכך אף בלא הסיגופים והתעניות שהיו בדורות הקודמים.

אך הביאור הוא כמו שנתבאר דדוקא משום חלישות הדורות הללו אזי אף בדבר קטן אפשר להתרצות לפני השי"ת וכמו שנתבאר בכמה אופנים שנחשב היום כמו קרבנות בזמן בית המקדש וביותר על ידי שפלות וענוה וכמו שנתבאר בגמרא סנהדרין [מג:]: "ואמר רבי יהושע בן לוי בזמן שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה שכן עולה בידו מנחה שכן מנחה בידו אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולן שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת שנאמר לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה" ע"כ.

והיוצא מזה שבזמן הזה אם דעתו שפילה עליו כאילו הקריב להיות כל הקרבנות ונתרצה לפני השי"ת כמו שהקריב כל הקרבנות ואתי שפיר מה שפסק הרמב"ם שרק על ידי תשובה אפשר להיות אהוב ונחמד ורצוי לפני השי"ת כאילו לא חטא מעולם, שהרי דעת הרמב"ם שכתב בהמשך ההלכות שם: "בעלי תשובה דרכן להיות שפלים וענוים ביותר" וא"כ בודאי על ידי זה הוא בבחינת זבחי אלקים רוח נשברה וכמו שנתבאר דבזה כאילו הקריב כל הקרבנות.

וגם נראה לפע"ד לולי דמיסתפינא לאמר שמה שבתשובה לבד מהני רק שלא יהיו לו עונשי העבירה שעבר וכו' כמו שהוכח לעיל הוא רק כאשר עושה תשובה מיראה אבל בתשובה מאהבה שמבואר בגמרא שזדונות נעשין לו כזכויות הרי מיד אחר התשובה נעשה רצוי ואהוב וידיד וכו' שהרי יוצא למפרע שהוא עשה רק זכויות ודו"ק, וכבר פסקו צדיקים זיעוכ"י שבדורות האחרונים שחוזרים עכשיו בתשובה הוא תשובה מאהבה ואכמ"ל בזה.

טז

ויסוד הדברים שבדורות הללו יותר קל לכפר ולשוב ולהיות מרוצה לפניו יתברך אף בדברים קטנים נראה על פי דברי הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זי"ע שפירש הכתוב [תהלים יט]: "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו". דהנה מלך בשר ודם כשצריך להעניש מי שמרד בו, אין ביכולתו להתחשב עם צער קרוביו וידידיו של זה המורד, שהרי כשיענישנו יצטערו והם הרי לא חטאו לפניו, כי הוא דן את הנידון לפניו, וזהו עונשו. אבל "משפטי ה' צדקו יחדיו", היינו שמשפטי ה' יתברך בעצמו, אמת כל כולם בתכלית האמת, וצדקו יחדיו, וצודקים לכל

הסובבים אותו יחדיו, הן במשפחתו, אחיו ואחיותיו הוריו וקרוביו, כל מי שיש לו עגמת נפש ולו הקטנה ביותר מצערו הוא באמת וצדק" עכל"ק.

וכעין זה כתב א"ז בסה"ק דברי בינה [לחג השבועות דף קיא] וזל"ק: "והנה איתא בגמרא מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, והענין הוא דהנה כתיב משפטי ד' אמת צדקו יחדיו כי אם השם יתברך גוזר איזה דבר על האדם אזי כביכול הוא שוקל כמה צער ויסורים יגיע לו לאדם מזה הגזירה, ואם הולך אצל החכם אזי משתתף עמו בצער ומרגיש בעצמו זה הצער, ועל ידי זה נוטל חלק מן הצער הזה ומקטין בזה צערו של האדם הבא לפניו ונתבטלה הגזירה.

וזה משפטי ד' אמת צדקו יחדיו היינו באיזה אופן יוכל להיות משפטי ד' אמת וגם שיהיה בחינת צדקו שהוא בחינת צדקה וחסד שיהיה נעשה מבחינת המשפט צדקה וחסד, כשיהיו "יחדיו" כאשר יהיה אחדות אחד בין אחד לחבירו שירגיש כל אחד בצער חבירו, על ידי זה יהיה המשפט אמת וגם יהיה נמשך בחינת צדקה שיתבטל ממנו הגזירה" עכל"ק.

ונמצא מבואר מדבריהם הקדושים דיסוד משפט השי"ת הוא משפט צדק שמתחשב בכל הסביבה של האדם ובכל הנסיונות העוברים עליו בכל הענינים והכל נכנס בחשבון ומשום הכי דוקא בדורות שפלים אלו אשר הנסיונות הם כל כך גדולים ונמצאים אנו בהסתרה שבתוך ההסתרה כמו שנתבאר לכך מתחשב השי"ת עמנו ואפשר לזכות בדברים קטנים למדרגות ומעלות רמות עד מאד.

וכמו כן איתא בסה"ק פרי צדיק [פרשת מסעי] שבעת רעוא דרעוין יכול האדם לזכות לכפרה בכל הענינים ואף לכפר על עבירות חמורות כמו גילוי עריות רח"ל הכל יכול לכפר בזמן רצון של סעודה ג' דשבת קודש וזל"ק: "לבר נטלין ולא עאלין הני כלבין דחציפין. בזוהר הקדוש (זוהר חדש פרשה זו) וע"ד תנינן הנבעלת לנכרי קשורה בו ככלב מה כלבא תקיפא ברוחא חציפא אוף הכא דינא בדינא תקיפא חציפא. ובגמרא יש לשון זה על הבועל ארמית שקשורה בו ככלב (ע"ז ה'). דדרש להיות עמה לעולם הבא. ועל הנבעלת לנכרי איתא דשדי בה זוהמא (יבמות ק"ג ע"ב) ואיתא שהנבעלת לערל קשה לפרוש (בראשית רבה פ' פ'). ואמר בזוהר הקדוש ועליהו אתקרי והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה זונה כלבין דחציפין. והיינו דיצר הרע של זנות נקרא נחש אשת זנונים (זח"ב קמ"ח ב') וכתוב ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם שאין לה בשת והוא דינא בדינא תקיפא חציפא. ובסעודה ג' דשבת שאז הוא רעוא דרעוין ולית זעפין אז הזמן מסוגל לתיקון אף לפגם זה. אף דאיתא בגמרא (עירובין י"ט). ואתי אברהם אבינו ומסיק להו בר מישאל שבא על הכותית דמשכא ערלתו ולא מבשקר ליה. והוא מפני שקשורה בו ככלב שהוא מצח אשה זונה. אבל בסעודה ג' שאז הוא התגלות מצחא דעתיקא כמו שאמרו (אדרא זוטא קכ"ט א') והוא היפך מצח אשה זונה אשת זנונים. וכן מצינו בגמרא (יבמות ס' ע"ב) העבירם לפני הציץ כל שפניה מוריקות וכו' להם לרצון ולא לפורעניות ולאומות העולם אפילו לפורעניות. דמצח אהרן הוא רק לרצון היפך מצח אשה זונה נחש אשת זנונים. לכן בסעודה זו בהתגלות מצחא דעתיקא מתבטל המצחא דקליפה דנחש אשת זנונים ואינה קשורה בו ככלב ואז מכיר אותו אברהם אבינו ע"ה ומסיק ליה מגיהנם" עכל"ק, וכל זאת הוא כמו שנתבאר דדוקא משום נמיכות הדורות הללו וההסתרה הגדולה לכך אפשר לזכות אף בדברים קטנים לתשובה גדולה ולכפרה בכל הענינים.

יז

ובגמרא עבודה זרה [יז]. איתא: "אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות בשעת הרגל דבר הפיחה אמרה כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו כו' אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי" ע"כ.

ויש לבאר במה שבכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ולא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותם אלא שקורין אותן רבי, ולכאורה במה שייך היה לקרותו לרבי אלעזר בן דורדיא רבי הרי ענין רבי הוא שיש לו תלמידים ומלמד לאחרים ואילו הוא שהיה בעל עבירה כל ימיו אף אם מת בתשובה גדולה מפני מה נקרא בלשון "רבי" שהרי בודאי לא היו לו תלמידים כלל.

אולם הכוונה בזה הוא שאותו רבי אלעזר בן דורדיא נעשה לרבי גדול משום שהוא לימד לכל הדורות כולם ובפרט לדורות האחרונים והשפלים עד כמה גדול היום כח התשובה שיכול האדם ברגע אחד להתהפך לגמרי לאיש אחר ובתשובה אמיתית וכנה יכול להתהפך לאהוב ונחמד וידיד בזה היה הוא לרבי לכל בני ישראל לכל הדורות ולכך קראו אותו רבי משום דבענין זה שיש קונה עולמו בשעה אחת נעשה הוא לרבן של כל ישראל עד סוף כל הדורות וזה עומק הענין שקראו אותו רבי.

ומזה אפשר לראות שאף האיש הנמוך ביותר בכלל ישראל אשר היה חוטא ופושע שלא היה כמוהו, ומכל מקום בתשובה אמיתית נעשה הוא לרבי עד שרבינו הקדוש למד ממנו ולימד לכל ישראל עד היכן אפשר להגיע בהרהור תשובה אמיתי.

ובזה יש לבאר דברי הגמרא סנהדרין [לז.]: "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" ע"כ, וביאור הדברים שחייב לומר בשבילי נברא העולם היינו משום שבאמת כל איש ישראל יש דברים שהוא ורק הוא יכול לגלות בעולם ויש לכל אחד תיקון שבזה מתקן הוא את כל העולם ובהוא רבי של כל בני ישראל ודבר זה אין יכול לגלות כי אם הוא בלבד שהוא נברא בעבור כך עם הכחות הראויים לו לכך, ובהוא מתקן הוא את כל העולם בענין זה.

יח

וזהו היסוד הגדול שצריך כהכנה רבתי לקבלת התורה שיהא האדם מכיר ויודע ערך נשמת איש ישראל ועד כמה חשוב כל אחד ואחד עבודתו לפני השי"ת ובפרט בדורות הללו ובאמת כמו שנתבאר יש לכל אחד ואחד חשיבות מיוחדת, ומשום כך היו באמת צריכים את כל בני ישראל כאיש אחד בלב אחד שיקבלו התורה ואם היה חסר אפי' אחד לא היה שייך קבלת התורה בשלימות.

והביאור הוא משום שכמו שנתבאר יש לכל אחד ואחד חלק מיוחד בתורה הקדושה ובעבודת השי"ת שבזה הוא בבחינת רבי לכל ישראל ומה שנתגלה על ידו אינו שייך שיהא מתגלה על ידי אחר כי אם על ידו בלבד ואיתא בתנא דבי אליהו [רבה פרק ו]: "הביאני המלך חדריו זה אחד מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות של חדרי חדרים שיש להקב"ה בתורתו ואמר אל משה שיאמר להן לישראל שנאמר (ויקרא א) ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" ע"כ, והיינו שיש לכל אחד ואחד מבני ישראל חלק מיוחד בתורה הקדושה ולכך היו צריכים דוקא את כל בני ישראל כדי לקבל התורה בשלימות.

ובספר יד הים הביא בשם רבו אא"ז בעל התולדות אדם מאוטסרובא זי"ע שאמר שכאשר זוכה איש ישראל לחדש איזה חידוש מיד יאמר זאת לחבירו ובאם אין לו למי לומר יכתוב החידוש ואם אינו יכול לכתוב ידבר אפילו לכותל ויגלה החידוש בפיו לעולם שעל ידי כן יהא החידוש בעולם ויהא יכול להשפיע בכל העולם בכל מילי דמיטב.

והיינו כמו שנתבאר שלכל אחד ואחד יש חלק בתורה הקדושה וכמו שמתפללים "ותן חלקנו בתורתך" היינו החלק של כל אחד ואחד בתורה הקדושה וכאשר מחדש חידוש אזי צריך שיהא משפיע אותו בעולם משום שיש לו כח להשפיע בכל העולם השפעות גדולות על ידי חידוש התורה שלו, ואף אם יאמרנו לכותל הרי יהא משפיע בעולם, ואפשר שאח"כ ילמוד איש אחר באותה הסוגיא אזי מאליו כבר ייקל עליו להבין הפשט אחר שנתגלה על ידי הראשון שזכה לגלות את חלקו בתורה לכל ישראל והבן.

והמורם מזה עד כמה גדול כח עבודת בני ישראל ובפרט בדורות הללו הנמוכים וכל אחד יכול להשפיע בכל העולם בכח תורתו ועבודתו ואף אם אינה במדרגה והשגה גדולה כמו בדורות הקודמים.

ומבואר כן להדיא בדברי אא"ז בסה"ק תולדות אדם בפרשת ויחי וזל"ק: "בפירוש רש"י ז"ל: "למה פרשה זו סתומה, כיון שנפטר יעקב אבינו ע"ה נסתמו עיניהם וליבם של ישראל מצרת השעבוד". ולכאורה יש לדקדק, למה נשתנה פרשה זו שהיא סתומה, ואם בשביל הרמז הלז של רש"י ז"ל, היה אפשר לרמזה בתוך הפרשה, כמו שאר הרמזים שבתורה. וביותר היה שייך מקום להרמז הלז אחר כך, בפרשת ויקרא יעקב אל בניו, בעת פטירתו, ושם נאמר בפתוחה - היה מהצורך לכתוב שם סתומה על זה הרמז הנ"ל, ולא כאן בתחלת הסדר. ובפרט לפי מאמר חז"ל (תו"כ ויקרא א): למה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה - בודאי לא היה ראוי לסתום בתחלת הסדר.

ונוכל לתרץ זאת בצירוף המאמר מחז"ל (עירובין סה.) גם כן על פסוק (ישעי' נא כא): שכורת ולא מיין, יכולני לפטור כל העולם כולו מדין תפלה, מחמת שאין דעתם צלולה מצרות הגלות. - ועיקר הטעם מהפסקה הוא, כדי להתבונן בין פרשה לפרשה. אבל בגלות המד, אף שאין יכולת להשיג התבוננות רב מחמת צרות השעבוד, אם טרח אדם ויגע לפי קט שכלו לבד, נתקבלה עבודתו לפני השם יתברך, כאילו היה ביתר שאת וביתר התבוננות. ועבור זה נכתבה סתומה, לרמז מאמר הלז"ע עכ"ל.

הרי מבואר מדבריו הקדושים עד כמה חשובה עבודת הדורות האחרונים ואף שאינו ביישוב הדעת כמו בדורות קודמים מכל מקום חשובה עד מאד כמו שנתבאר.

וכן איתא בספר הקדוש ליקוטי תורה מהרה"ק רבי מרדכי מטרנוביל זי"ע בשם הבעל טוב הקדוש זי"ע וזל"ק: "וצריך להאמין באמונה שלימה כשאדם מנענע אפילו באצבע קטנה מנענע עולמות עליונים רוחניים, כמ"ש הבעל שם טוב ז"ל, וצריך להבין כי כל האדם האדם כלול מכל העולמות וד"ל",

וכן כתב אא"ז בסה"ק דברי בינה שבמילה אחת יכול איש ישראל לשנות הכל ויהיו כל שנותיו לטובה וזל"ק [פרשת לך לך] וגם נוכל לרמז בזה, כי מילה הוא לשון תיבה, כמו אמור מילה [עי' ב"ר עו ח] והרמז מזה: שכמו שאבינו אברהם על ידי מצות מילה היה זוכה לתוספות קדושה בכל ימיו ושנותיו, כמו כן כאשר איש ישראל זוכה לומר מילה אחת כראוי להשם יתברך, על ידי זה יוכל להחיות כל השנים שעברו עליו, בתוספות חיות הקדושה, ולהאיר את כל ימיו ושנותיו לטובה ולברכה על העולם" עכ"ל.

יט

ומעתה יתבאר הענין שמנו את בני ישראל בפרשת במדבר והקשינו דהרי לכאורה היה יותר טוב שלא ימנו שהרי הברכה שרויה דוקא בדבר הסמוי מן העין אך להנתבאר יובן היטב דיסוד המנין כאן לא היה בעבור לידע את מספרם דוקא אלא עיקר ענין המנין היה כדי להעריך כל אחד ואחד מבני ישראל כדבר חשוב בפני עצמו ולידע עד כמה חשובה עבודת כל אחד ואחד וזהו יסוד ההכנה ליום קבלת התורה שיהא כל אחד מכיר בחשיבות עבודת כל אחד ואחד מבני ישראל וכמו שנתבאר שהם משפיעים בכל העולם אפילו בדברים קטנים שעושים.

ובזה יש לבאר מה דאיתא בדברי בינה שההכנה קודם מתן תורה צריך שיהא מקיים ואהבת לרעך כמוך אשר זהו כלל גדול בתורה, וביאור הענין הוא מדוע צריך לכך הרי ודאי שיש דרגות בבני ישראל וישנם אשר חשובים הם ביותר מחמת מדרגתם הגבוהה וא"כ מדוע צריך לכל אחד ואחד שיהא שייך לכל בני ישראל.

אך הביאור הוא משום שבאמת אין שייך לידע מי חשוב יותר לפני השי"ת שהרי אפשר שלחבירו אין הכחות הגדולים שיש לו ומשום כך חשובה עבודת חבירו יותר בשמים ולכך צריך שיהא בבחינת ואהבת לרעך כמוך ולהעריך ולידע חשיבות כל אחד ואחד מבני ישראל.

ואכן זהו כח הרבים שכאשר מתאחדים בני ישראל וכל אחד נותן מכחו לכל בני ישראל אזי מושפע מזה שיהא קיום התורה בשלימות ממש מכל הבחינות של כל בני ישראל, וכמו שאיתא בגמרא ברכות [כו.]: "וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם" ובצל"ח כתב ביאור הגמרא וז"ל: "ועוד נלע"ד, דלכאורה מה שהביא סיפא דברייא וחסרון לא יוכל וכו', אינו ענין לקושייתו כאן. ונראה דיש לדקדק בסיפא דברייא דקאמר שנמנו חביריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהם, ומלת עמהם הוא מיותר, והוא ליה למימר שנמנו חביריו לדבר מצוה והוא לא נמנה, ומדקאמר עמהם משמע שגם הוא עשה מצוה זו לבדו אבל לא נמנה עמהם, שאינו דומה למרובים שעושים מצוה ליחיד שעושה מצוה, ואמנם הא ודאי דעושה מצוה ביחיד שיש לו שכר המצוה אלא שלא כל כך כאלו המרובים, ולכן קורא לזה חסרון, שחסר לו קצת מן השכר ולא כולו" עכ"ל.

ולהנתבאר אתי שפיר היטב דבריו הקדושים דבודאי כאשר היחיד עושה יחד עם כל הרבים הרי כל אחד מוסיף את חלקו המיוחד לו ועל ידי זה נעשית כל המצוה באופן אחר לגמרי ובשלימות על ידי כל אחד על ידי עבודתו ולכך אין דומה מיעוט העושים לרבים העושים.

ועל כן צריך כל אחד שיהא לו אהבת ישראל וכמו שאיתא בתפילת הרה"ק רבי אלימלך זי"ע "שנראה כל אחד מעלת חבירו ולא חסרונו" וענין שנראה מעלת חבירו ולא חסרונו הוא על ידי אהבת ישראל שעל זה נאמר [משלי י יב] "על כל פשעים תכסה אהבה" היינו שכאשר יש אהבה בין בני ישראל זה עצמו גורם שלא יראו

האחד אצל חבירו החסרונות כי אם המעלות, וכמו שרואים שהאב אינו רואה כמעט החסרונות של בנו וזאת מחמת גודל האהבה שיש לו לבנו כמו כן צריך כל אחד שיהא לו אהבה לכל איש ישראל עד כדי שיראה רק את מעלותיו.

וזה אנו רואים בחוש שלפעמים איש ישראל בחייו לא ראו כל כך את מעלתו ואילו כאשר נפטר ונעדר מן העולם ח"ו אזי פתאום מתגלים כל מעלותיו המיוחדות וכל זה משום שבחייו עדיין היה שייך קנאה ותחרות שמנעו מלראות את כל מעלותיו המיוחדות ואילו עכשיו בפטירתו רואים כולם את מעלתו הגדולה, ואמנם האדם צריך לראות שכבר עכשיו בחייו של חבירו שנראה מעלותיו ולא חסרונותיו ח"ו.

ולזה זוכים כאשר מתבוננים היטב במעלות העצומות שיש לכל אחד אחד מבני ישראל ואף הנמוכים והשפלים ביותר יכול להיות שבשמים חשובה עבודתם אף ביותר מאחרים לפי גודל נסיונותיהם וכדומה.

ובספה"ק שפת אמת [פרשת בחוקותי תרמז] הביא בשם זקינו החידושי הרי"ם זי"ע שפירש המשנה באבות אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי וזל"ק: "במד' חשבתי דרכי כו' אמו"ז ז"ל אמר ע"פ המשנה אם אין אני לי מי לי. כי כל אדם צריך לתקן דבר מיוחד שאין אחר יכול לתקנו וכמו כן כל שעה מיוחד לענין אחד. וזה וא"ל עכשיו אימתי. ומ"מ מהפרט צריך להעשות כלל וזה כשאני לעצמי מה אני. וז"ש המדרש בכל יום הייתי מחשב למקום פלוני כו' בפרטות ואח"כ ואשיבה רגלי להכלל עכ"ד פח"ח" עכל"ק.

וביאור דברי קדשו כמו שנתבאר דהאדם צריך לידע כללים אלו לקראת מתן תורה דחלק עבודתו ותורתו אין שייך כי אם אליו וחשובה עד מאד בשמים עבודתו וכן להעריך כל שעה שחשובה ומיוחדת לענין אחר, ומ"מ צריך לידע אשר וכשאני לעצמי מה אני היינו שצריך כל אחד ג"כ לעבודת חבירו אשר כל אחד משלים ומתקן את חלקו ודוקא כל בני ישראל יחד יכולים לקבל התורה בשלימות.

יעזור השי"ת שנזכה להכנה הגדולה לקראת מתן תורה ולגלות כל אחד את גודל חשיבות עבודת בני ישראל בפרט בדורות הללו ובזה נזכה לתורתו של מלך המשיח שהוא יגלה את גודל נשמתם של בני ישראל וכח סגולתם ונזכה לברכה כמו שהיה אומר אא"ז מביאלא זי"ע שנזכה לקבל התורה בשני ידיים אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד ונזכה לגאולה שלימה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון מידי שבוע למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com